

AJANKUVA, ARVOT JA ASENTEET TV-SARJASSA DOWNTON ABBEY

VEIJO HIETALA

Brittiläisen kaupallisen ITV:n historiallinen draamasarja *Downton Abbey* (2010–15) on yksi kaikkien aikojen suosituimmista tv-sarjoista: sitä on esitetty yli 200 maassa ja katsojamääräksi on arvioitu vähintään 120 miljoonaa. Sarjassa seurataan fiktiivisen Crawleyn aristokraattisuvun omistaman *Downton Abbey* -kartanon isäntäväen ja palveluskunnan elämää Yorkshiressä vuosina 1912–25. Julian Fellowesin luoma ja käsikirjoittama, moninkertaisesti palkittu sarja on kerännyt kritikoilta ja tutkijoilta kiitosta historiallisesti tarkasta ajankuvastaan.

Historiallinen elokuva on yksi liikkuvan kuvan vanhimmista lajityypeistä, ja oikeastaan historialliset spehtaakkelit loivat perustan koko Hollywood-tyyliselle elokuvakerronnalle. Vaikka historiallinen elokuva voidaan määritellä monin tavoin ja jaotella useisiin alalajeihin, niitä yhdistää sisällön ”historiallisuus”. Ne sijoittuvat valmistumisaikaansa nähden selvästi varhaisempaan ajankohtaan ja yleensä joihinkin tärkeiksi miellettyihin historian käännteisiin. Parhaimmillaan tällaisia elokuvia voikin pitää eräänlaisena fiktiivisenä mikrohistoriointina, toisin sanoen todellisia historian tapahtumia käsitellään niitä kokevien fiktiivisten tai ”dramatisoitujen” todellisten henkilöiden kautta.

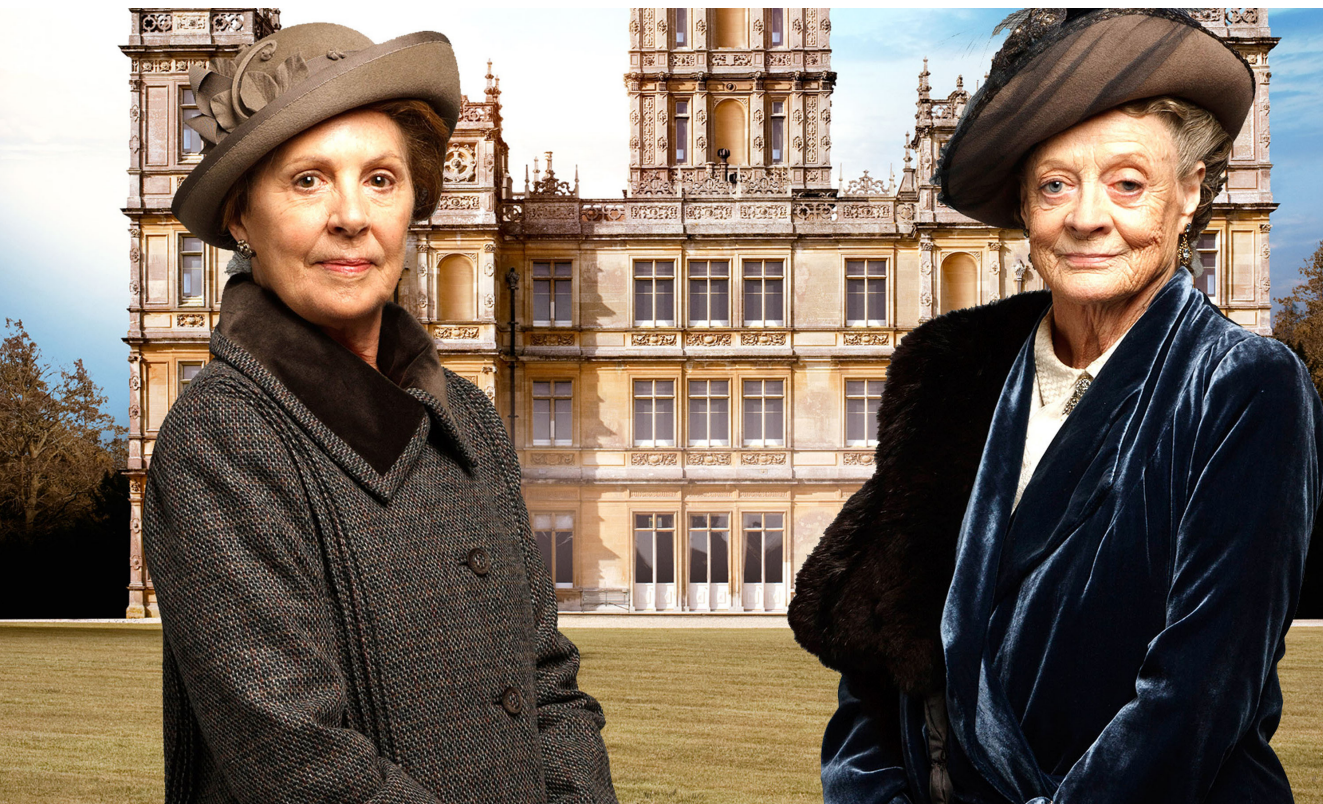
Downton Abbey mikrohistoriointina

Vaikka *Downton Abbey* on kuusi tuotantokautta sisältävä tv-sarja (52 jaksoa), sitä voi mielestäni sisällöllisesti tarkastella historiallisen elokuvan kriteerein, vaikka draamallinen kaari toki onkin erilainen. Kerronnallisesti sarja liittyy rikkaista suvuista kertovien elokuvan sukumelodraamojen sekä suosittujen tv-melodraamojen (*Dallas*, *Dynastia*) ja saippuasarjojen perinteeseen. Sisällöllisesti *Downton Abbey*n tavoitteena on siis kuitenkin kuvittaa historiaa, ja sarjan kattamalle ajanjaksolle sijoittuikin monia mullistavia historian tapahtumia sekä nopeita muutoksia arvo- ja asenneilmapiirissä. Sarjan päättyessä vuonna 1925 maailma on hyvin erilainen kuin sen alkujaksoissa vuonna 1912.

Monilla maailmantapahtumilla on suora vaikutus Crawleyn suvun elämään ja kartanon kotaloon. Niistä ensimmäinen nähdään heti sarjan alussa, kun ”maailman turvallisin laiva” *Titanic* uppoaa ja Crawleyn suvun molemmat miespuoliset perijät hukkuvat. Katastrofista juontuvista perimyjärjestyksen ongelmista muodostuu koko sarjan läpäisevä draamajoukko.

Myös ensimmäinen maailmansota (1914–18) näkyy ja tuntuu konkreettisesti kartanon elämässä. Matthew Crawley, *Downton Abbey*n uusi perijä, palvelee sodassa upseerina, ja yksi palvelijoista kaatuu rintamalla. *Downton Abbey*n isäntäväki haluaa muutenkin osallistua yhteisiin sotaponnistuksiin, joten kartano toimii upseerien sotilassairaalaana. Juuri ensimmäisellä maailmansodalla on kuitenkin vieläkin syvällisempiä vaikutuksia suvun ja kartanon elämään, sillä sota merkitsi historiallista vedenjakajaa, jonka jälkeen koko brittiläinen yhteiskunta ja samalla aristokratian asema muutuivat. Tämä näkyi esimerkiksi työväenliikkeen vaikutusvallan kasvuna, joka kulminoitui ensimmäiseen Labour-hallitukseen vuonna 1924. Poliittinen muutos aiheuttaa sarjassa huolta *Downton Abbey*n isännässä Lordi Granthamissa, koska ”he tuntuvat vihaavan meidän kaltaisiamme”.

Myös vuosina 1918–19 riehunut espanjantauti-influenssa, johon kuoli maailmanlaajuisesti eri arvioiden mukaan 30–100 miljoonaa ihmistä (Suomessa 20 000–25 000) vaikuttaa sarjan maailmassa. Down-

Kirjoittajan mukaan *heritage*-elokuviin maailmankuva on kompleksisempi kuin monet kriitikot ovat huomanneet. Maggie Smithin esittämä Violet Crawley (oik.) ja Isobel Crawley (Penelope Wilton) kuuluvat sarjan suosikkihahmoin.

ton Abbeyn väestä kaksi sairastuu: kreivitär Cora, Lordi Granthamin puoliso, selviää mutta Matthewn kihlattu Lavinia kuolee tuohon pandemian.

Epookkidraama vai uusromanttinen heritage-sarja?

Isossa-Britanniassa on tuotettu 1980-luvun alkupuolelta lähtien kansainvälisestikin suosittuja historiallisia elokuvia, joita tutkijat ja kriitikot kutsuvat *heritage*-elokuviksi. Monet niistä perustuvat klassikkokirjailijoiden, kuten Jane Austenin (elokuvat *Järki ja tunteet*, 1995, *Ylpeys ja ennakkoluulo*, 2005) ja E. M. Forsterin (elokuvat *Matka Intiaan*, 1985, *Talo jalavan varjossa*, 1992) romaaneihin. Elokuvat sijoittuvat yleensä aikaan, jolloin brittiläinen imperiumi – ainakin osittain – vielä ”kukoisti”, ja heritage-estetiikalle tyypillisinä piirteinä on pidetty tarkkaa epookkikuvausta, englantilaisten maisemien ja aateliskotien ihannoitua sekä yläluokkais-

ta näkökulmaa. Monet kriitikot ovat katsoneet koko *heritage*-estetiikan heijastavan thatcherilaista maailmankuvaa ja tyypistävän brittiläisen historian vain romantisoituksi, yltäkylläiseksi speaktaakkeliksi.

”Perintöelokuviin” suosio Britanniassa saattaa toki heijastaa thatcherismia mutta todennäköisemmin niiden kansainvälinen menestys liittyy laajempaan mentaalihistorialliseen käänteeseen. Juuri 1980-luvun aikana länsimaissa siirryttiin uuteen *Zeitgeistiin*, nykyiseen tunne- ja elämäskulttuuriin, josta tutkijat puhuvat ”affektiivisena käänteenä” (*affective turn*). Itse nimitän tätä mentaliteettia uusromantiikaksi. Myös *Downton Abbeyn* suosio ja romantisoiva historiankäsitelmä selittyvät uusromanttisesta mentaliteetistä käsin mutta liittyvät samalla myös heritage-elokuviin, joiden tyypillisiä piirteitä sarja heijastaa.

Monet *Downton Abbeyn* sääty-yhteiskuntaa ja brittiläistä aristokratiaa kuvaavat piirteet ovat he-

rättäneet tutkijoissa kritiikkiä. Heidän mielestään sarjan harmoniset suhteet isäntäväen ja palveluskunnan välillä ovat historian valossa epäuskottavia tai ainakin epätavallisia. Todellisuudessa ”ylä- ja alakerran” välillä vallitsi jyrkkä hierarkia, ja itse asiaa sellainen vallitsi myös eri arvoasteita edustavan palveluskunnan sisällä. Sarjan kuvaamat ystävyys- ja rakkaussuhteet säätyjen välillä olivat harvinaisia.

Myöskään säätyhierarkiassa yleneminen ei vielä Downton Abbeyn aikaan ollut helppoa. Etenkin irlantilaisen autonkuljettajan (ja sosialistin!) Tom Bransonin ylenemistä Crawleyn aristokraattisuvun jäseneksi – avioliiton kautta – on pidetty historian valossa vähintäänkin epätodennäköisenä. Ilmeisesti sarjan näkemys säätyjen suhteista on siis ennemmin 2000-lukua kuin 1920-lukua...

Aikalaisrealismia, nykyarvoja ja -asenteita

Toisaalta sarjan kuvaama kartanokulttuurin nopea muutos 1920-luvun alussa vaikuttaa historiallisesti realistiselta. Tuolloin monet Downton Abbeyn kaltaiset kartanot ajautuivat taloudellisiin vaikeuksiin: kartanoita myytiin ja jäljelle jääneitä ryhdyttiin johtamaan liikeyrityksinä. Viimeksi mainittu vaihtoehto toteutuu myös Downton Abbeyssa isäntäparin aktiivisen tyttären Lady Maryn ja Tom Bransonin tarmokkaan uudistuspolitiikan seurauksena – konservatiivisen Lordi Granthamin vastahakoisuudesta huolimatta.

Myös palveluskunnan sekä palvelijan ammatin ja arvostuksen muutosta 1920-luvulla sarja kuvaa melko realistisesti. Downton Abbeyn tapaan palvelusväkeä vähennettiin taloudellisista syistä, ja toisaalta varsin monet hakeutuivat omaehtoisestikin palvelijan ammatista ”normaaliin” työelämään säännöllisine työaikoineen ja parempine palkkauksineen. Kartanoiden palveluksessa työaika oli käytännössä usein lähes ympärivuorokautinen ja palkkakin muodostui pääasiassa luontaiseduista.

Vaikka heritage-elokuvia on syytetty konservatiivisuudesta ja yläluokkaisesta nostalgiaasta, tutkijat ja kriitikot ovat myös kiitelleet elokuvien usein modernia ja progressiivista seksuaalipolitiikkaa. Monissa näistä elokuvista esiintyy vahvoja nais-hahmoja, ja naisten asemaa ja ongelmia käsitellään jopa feministisestä näkökulmasta. Joissakin sivutaan myös homojen ja lesbojen oikeuksia ja asemaa. Toisin sanoen heritage-elokuvien maailman-

kuva on kompleksisempi kuin monet kriitikot ovat huomanneet. Niin myös *Downton Abbeyssä*, jonka näkökulma sukupuolten tasa-arvoon on varsin nykyaikainen. Myös sarjan ”pahiksen”, miespalvelija Thomas Barrown, kamppailu oman homoutensa kanssa avautuu hyvin nykykatsojalle.

Brittiläisen aristokratian perimysjärjestyksessä sekä omaisuus että aatelisarvot periytyivät vielä Downton Abbeyn aikaan miespuolisten perillisten kautta, mikä aiheuttaa sarjassa paljon tunnetta ja närää etenkin Lady Maryssa, joka ei voi olla yksinään kartanon perijä. Laki tasa-arvoistui vasta sarjan päätösvuonna 1925. Nuorilla aikuisilla englantilaisnaisilla ei ollut sarjan aikana myöskään poliittista vaikutusvaltaa. Vaikka yli 30-vuotiaille (tai tietyn omaisuusrajan ylittävälle) naisille myönnettiin äänioikeus vuonna 1918, kaikki yli 21-vuotiaat naiset saivat sen vasta sarjan aikajänteen ulkopuolella vuonna 1928.

Lady Maryn lisäksi sarjassa on kuitenkin monia aktiivisia ja normeja rikkovia naisia niin ”ylä- kuin alakerrassakin”, esimerkiksi keittiöpiika Daisy, joka haluaa edetä sosiaalisessa hierarkiassa opiskelun kautta, tai Lady Rose, joka harkitsee avioitumista tummaihoisen amerikkalaisen jazzlaulajan kanssa. Jos *Downton Abbeyn* välittämä kuva on tässä suhteessa yhtään realistinen, se kertoo naisen aseman nopeasta muuttumisesta ”iloisella 1920-luvulla” – jopa konservatiivisessa Englannissa.

Downton Abbeyn suhde etenkin arvoihin ja asenteisiin on siis historiallisille fiktioille tyypillinen. Vaikka ulkoiset historialliset tapahtumat on suhteellisen helppo esittää realistisesti, arvoihin ja asenteisiin soluttautuu useimmiten kuin huomaamatta nykyaikainen ”kommentoiva” metatasa. Niitä on lähes mahdotonta esittää aikalaisnäkökulmasta – eikä useimmiten toki halutakaan.

Kirjallisuutta

Elomaa, Hanna: Mikrohistoria johtolankojen jäljillä. Teoksessa Sari Immonen ja Maarit Leskelä-Kärki (toim.): *Kulttuurihistoria. – Johdatus tutkimukseen*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2001.
Hietala, Veijo: *Media ja suuret tunteet. – Johdatus 2000-luvun uusromantiikkaan*. BTJ Kirjastopalvelu 2007.
Kilpi, Harri: *Englantilaisesta historiallisesta elokuvasta*.
<http://www.ennenjanyt.net/4-02/kilpi.htm>. Haettu 9.4.2017.
Salmi, Hannu: *Elokuva ja historia*. Suomen elokuva-arkisto 1993.
Wikipedia-sivusto: Heritage Films. Haettu 9.4.2017

Kirjoittaja on elokuva- ja tv-tutkimuksen dosentti ja mediatutkimuksen yliopistonlehtori Turun yliopistossa.